Ilona Klinšāne-Bērziņa, Māris Krautmanis

Kompromisi jāmeklē saprāta robežās

Dzimis 1956. gada 3. novembrī Līvānos, Turku ciemā (Preiļu raj.), latvietis.

1993. gada martā iecelts par Latvijas Jūras spēku komandiera vietnieku.

1994. gada aprīlī iecelts par Robežsargu brigādes komandieri.

1994. gada oktobrī piešķirta dienesta pakāpe – jūras kapteinis.

1994. gada novembrī Saeimā apstiprināts par iekšlietu ministru Māra Gaiļa valdībā.

1995. gada martā iestājas Latvijas ceļā, tā paša gada septembrī ievēlēts par 6. Saeimas deputātu.

1995. gada decembrī pretēji LC lēmumam paziņo, ka nebalsos par Šķēles valdības apstiprināšanu.

1996. gada septembrī izstājas no Latvijas ceļa un partijas frakcijas Saeimā. Tajā pašā laikā risina sarunas ar LSDSP par iestāšanos šajā partijā.

1997. gadā ir parlamentārās izmeklēšanas komisijas loceklis Latvenergo pazudušo trīs miljonu lietā.

1997. gada oktobrī LSDSP kongresā ievēlēts par partijas priekšsēdētāju.

1998. gada oktobrī ievēlēts 7. Saeimā.

– Pēc Viļa Krištopana paziņojuma par demisiju Tautas partija un apvienība Tēvzemei un Brīvībai/LNNK paziņoja, ka vēl nav īsti skaidrs, kura no partijām – LSDSP vai Latvijas ceļš – tiks pieaicināta par trešo jaunās valdošās koalīcijas locekli. Kā jau varēja prognozēt, izvēlējās Latvijas ceļu. Vai sociāldemokrāti šajā situācijā nejūtas vienkārši izmantoti lielajā politiskajā spēlē un tad pārmesti pār bortu?

– Situācija bija skaidra jau pašā sākumā. Proti, varēja skaidri prognozēt, ka sociāldemokrātu Andra Šķēles valdībā nebūs. Šķēles kungs nebija ieinteresēts veidot valdību kopā ar sociāldemokrātiem, jo tad būtu problemātiski pieņemt vienu otru lēmumu. Turklāt sociāldemokrātiem būtu daudz grūtāk atteikties no savas programmas nekā visām parējām partijām. Mēs esam daudz vairāk idejiski noskaņoti.

Jau tad, kad sarunas ar sociāldemokrātiem tikai sākās, lielākajai daļai normāli domājošu cilvēku bija absolūti skaidrs: Šķēle savus sarunu partnerus kārtējo reizi uzmetīs. Šīs sarunas sākās ar vienu vienīgu mērķi – ar sociāldemokrātu rokām nospiest uz ceļiem Latvijas ceļu. Šīs partijas rindās Andra Šķēles atbalstītāju un līdzjutēju ir daudz vairāk, nekā pat teorētiski to varētu būt starp sociāldemokrātiem. Mūsu partijā Šķēles kungam atbalstītāju būtībā nav. Turklāt nevajadzētu aizmirst, ka Šķēles grupējuma ekonomiskās intereses un to grupējumu intereses, kurus pārstāv Latvijas ceļa politiķi, bieži vien pārklājas.

– Par Šķēles kunga ekonomiskajām interesēm rakstīts un runāts ļoti daudz, tomēr nekādas sekas tam nav bijušas. Tieši otrādi – Andris Šķēle jau trešo reizi kļuvis par valdības vadītāju.

– Diemžēl ne jau vienmēr politiķi pieņem tikai adekvātus lēmumus. Viņi nespēj paskatīties divus trīs soļus uz priekšu. Šajā gadījumā to pašu var teikt arī par sociāldemokrātiem. Arī mūsu līderi pieļāva kļūdas. Tomēr kļūdas var labot, un domāju, mēs to esam izdarījuši. Sociāldemokrāti ir opozīcijā.

– Vai, jūsuprāt, Juris Bojārs bija pārliecināts, ka sociāldemokrāti ieies un strādās Andra Šķēles valdībā?

– Manuprāt, tā tik tiešām bija Bojāra kunga personīgā pārliecība. Savukārt es gan domes, gan frakcijas sēdē teicu to pašu, ko tagad saku jums: Šķēle mūs izmanto, lai piespiestu pie sienas Latvijas ceļu. Nevēlos analizēt

situāciju, sākot no 1995. gada, bet tendence jau bija skaidri redzama. Sākumā Andris Šķēle atrada kopēju valodu ar Aināru Šleseru (Jaunā partija – red.), un jau toreiz es teicu, ka Jaunā partija un tās līderis tiek izmantoti valdības šķelšanai. Bija interesanti pavērot, kā par Šleseru rakstīja Diena un Lauku Avīze, pirms viņš bija atradis kopīgu valodu ar Andri Šķēli. Tad Šlesers tika minēts kā slikts ministrs, kuram ir tikai vidējā izglītība. Pēc abu šo kungu vienošanās minētās avīzes toni mainīja, un nu tika rakstīts, ka, lai arī Aināram Šleseram ir vidējā izglītība, viņš ir gudrs ekonomikas ministrs… Jāatzīst, ka Šķēles kungs kā aizkulišu spēlētājs un politisko intrigu meistars ir viens no spēcīgākajiem Latvijā.

– Vai šīs jūsu minētās Šķēles kunga spējas, kuras lieti noder aizkulišu spēlēs, netraucēs viņu kā valdības vadītāju?

– Esmu pārliecināts, ka pašreizējā sastāvā valdība ilgi nenoturēsies. Kādus sešus vai astoņus mēnešus. Domāju, arī Ministru prezidents Šķēle to ļoti labi saprot. Visas šīs spēles, manuprāt, tika iesāktas ar vienu vienīgu mērķi – sakārtot Ave Lat grupas finansiālo pusi, jo tā atrodas ļoti smagā finansiālā situācijā.

– Jau pirms Andra Šķēles nominēšanas premjera amatam izskanēja bažas, ka viņš kā premjers varētu atrasties interešu konflikta situācijā. Tiesa, te domas dalījās – vieni eksperti runāja par skaidri saskatāmu, klaju interešu konfliktu, kamēr citi tā esamību noliedza. Kādas ir jūsu domas?

– Par Andra Šķēles interešu konfliktu sāku runāt jau 1995. gadā. Šoreiz man šķita bezjēdzīgi kāpt Saeimas tribīnē un par to runāt. Pirms tam man vēl bija ilūzijas par tiem politiķiem, kuri šo valdību veido, bet tagad man ilūziju vairs nav. Viss jau bija sakārtots un sarunāts.

Jau toreiz, kad tika veidotas Šķēles kunga abas iepriekšējās valdības, es prognozēju, kas gaida tās partijas, kuras iet kopā ar viņu. Teicu, ka gan Demokrātisko partiju Saimnieks, gan Zemnieku savienību gaida ļoti smagas dienas. Toreiz šie politiķi mani neuzklausīja. Tikpat smagu politisko situāciju nākotnē var sagaidīt gan Latvijas ceļš, gan apvienība Tēvzemei un Brīvībai/LNNK.

– Vai tas nozīmē, ka jūs piekrītat domai: šīs partijas spērušas pirmo soli ceļā uz pašiznīcināšanos?

– Acīmredzot. Var jau meklēt dažādus kompromisus, bet tas jādara saprāta robežās.

Mēs nevaram vienoties ar Tautas partiju, jo mums ir pilnīgi pretējas ideoloģiskās nostājas. Mēs iestājamies par sociāli aizsargātu brīvo tirgu, savukārt Tautas partija uzskata, ka absolūti viss šajā valstī ir jāprivatizē. Tādā gadījumā mēs kļūsim par unikālu valsti.

Aplūkosim tikai Eiropas Savienības valstis. Piemēram, Zviedrijā ir vismazākais valsts procenta īpatsvars – 25 procenti, bet Austrijā valstij pieder aptuveni 51 procents uzņēmumu. Izņemot Latīņameriku, pasaulē nav nevienas tādas valsts, kur valstij nekas nepiederētu.

Sociāldemokrāti nekādā gadījumā nevarēja iesaistīties valdībā jau tāpēc vien, ka mēs kategoriski iestājamies pret Latvenergo privatizāciju un iestājamies arī par to, lai Latvijas kuģniecības kontrolpakete paliktu valstij. Nevar jau zagt uz nebēdu! Tikko kā iesāksies Latvenergo privatizācija, sociāldemokrātiem kopā ar kolēģiem parlamentā vajadzēs darīt visu, lai panāktu tautas nobalsošanu šajā jautājumā.

– Kā jūs domājat to reāli panākt?

– Mēs iesniegsim likumprojektu, un nav pat svarīgi, vai Saeima to noraidīs vai nenoraidīs. Ja ir trīsdesmit četru deputātu paraksti, tad par šo likumprojektu jau var ierosināt tautas nobalsošanu. Būtībā tas ir vienīgais reālais ceļš.

– Latvijas politiskā prakse rāda, ka opozīcija nav tā saldākā maize. Kā zināms, opozīcijas partijas iesniegtos priekšlikumus parasti mēdz noraidīt. Pozīcija īpaši nešķiro, vai likumprojekts ir saprātīgs vai ne. Vai līdzīgs liktenis negaida arī pašreizējo opozīciju?

– Opozīcijas iesniegtos likumprojektus tiešām varētu sagaidīt līdzīgs liktenis. Bet, ja runājam par gala iznākumu, domāju, tā nenotiks. Jau minēju, ka es neredzu šai koalīcijai ilgstošas pastāvēšanas iespējas. Turklāt nevar salīdzināt šo parlamentu ar iepriekšējo. 6. Saeimā opozīcijā galvenokārt atradās bļāvēji, kuri kāpa tribīnē un uzstājās bez jebkāda pamatojuma. Arī likumprojektus opozīcijas pārstāvji bieži vien iesniedza, neskatoties, vai attiecīgais likumprojekts ir normāls vai absolūti nenormāls. Viss ir atkarīgs no tā, cik pamatoti būs tie likumprojekti, kurus opozīcija ir gatava iesniegt.

Viss ir atkarīgs no paša cilvēka. Iepriekšējā parlamentā es biju opozīcijā, bet tas mani netraucēja iesniegt un panākt vienu otru lēmumu. Arī to, kas skar Latvenergo privatizāciju. Jo, kad sāka strādāt parlamentārās izmeklēšanas komisijaLatvenergo pazudušo triju miljonu lietā, vienā no pirmajām komisijas sēdēm pateicu: mūsu galvenais uzdevums ir nepieļaut Latvenergo privatizāciju. Toreiz kolēģi parlamentā uz mani skatījās kā uz traku cilvēku, tomēr pagāja tikai pāris mēneši, un man izdevās pierādīt, ka Latvenergo privatizēt nevar.

– Kā tad ir, vai parlamentārās izmeklēšanas komisijai ir zināms, kas īsti tos trīs miljonus nozaga?

– Jā. Viss ir atkarīgs tikai no prokuratūras. Komisija aizrakās pat tik tālu, ka mēs noskaidrojām, kuras ir tās fiziskās personas, kas ir izņēmušas naudu no bankas. Turklāt rēķini sakrita līdz pat santīmam… Tālākais ir prokuratūras darbs. Starp citu, šīs lietas realizētāji bija pagājušās Saeimas politiskajā elitē un ir sastopami arī tagadējā.

– Kad trīs miljonu lietas izmeklēšana tikai sākās, daži komentētāji prognozēja: lieta izčākstēs, nemaz tā īsti nesākusies. Būs daži, kuriem nāksies stāties tiesas priekšā, taču īsteno Latvenergo triju miljonu afēras iedvesmotāju viņu vidū nebūs. Skumji, bet izskatās, ka tā tas arī ir noticis.

– Es nebūtu tik pesimistisks, jo pa šo laiku apsūdzība ir uzrādīta vēl diviem cilvēkiem. Tomēr ir vēl pietiekami daudz cilvēku, kurus arī vajadzētu saukt pie atbildības. Es ticu, ka tā notiks. Jājautā vienīgi, kad.

– Lielākajai daļai Latvijas politiķu tomēr kaut kas pieder. Kādēļ tieši Andra Šķēles sakarā tiek runāts par interešu konfliktu? Ar ko Šķēles gadījums atšķiras no visiem pārējiem?

– 1995. gada 21. decembrī, kad, uzstājoties parlamentā, runāju par Andra Šķēles interešu konfliktu un to, kas īsti Šķēles kungam kā topošajam premjeram pieder, viņš kategoriski noliedza jebkādu saistību ar Ave Lat grupu. Toreiz viņš apgalvoja, ka ir tikai šī uzņēmuma konsultants. Pagāja laiks, un Šķēles kungs bija spiests savas īpašuma tiesības uz Ave Lat legalizēt.

Kas īsti ir Ave Lat grupa? Būtībā tas ir uzņēmums, kurš kontrolē turpat vai visu Latvijas pārtikas pārstrādes uzņēmumu darbību. Gribu redzēt valdības vadītāju, kura darbība nekādā veidā neietekmētu valsts pārtikas pārstrādes uzņēmumus. Šķēles kungs gan ir deklarējis, ka viņš nepiedalīsies balsojumā, kas skars šo nozari, taču pat muļķiem ir skaidrs, ka neatkarīgi no tā, vai viņš piedalās vai ne, viņa ietekme lēmuma pieņemšanā būs pietiekami liela. Lai man stāsta, ko grib, tomēr, manuprāt, tas ir visīstākais interešu konflikts. Cilvēks nevar palikt neitrāls, pieņemot lēmumus, ja viņa īpašumā atrodas tik milzīgs konglomerāts.

– Jūs minējāt, ka šī valdība noturēsies kādus sešus vai astoņus mēnešus. Ko tik īsā laikposmā var pagūt izdarīt? Protams, ja pieņemam, ka, vadot valsti, ministru prezidents nepiemirsīs arī pats savas biznesa intereses.

– Pusgada laikā var pagūt pietiekami daudz. Piemēram, sakārtot savas finansiālās lietas. Par finansu ministru kļuvis viens no labākajiem Andra Šķēles līdzgaitniekiem Edmunds Krastiņš. Pavērosim, visās firmās, kurās bijis Šķēle, tādā vai citādā veidā klāt bijis arī Edmunds Krastiņš.

Atcerēsimies arī, kā pirms dažiem gadiem visa Latvijas prese lamāja Jāni Dinēviču par Lat Avio, par viņa ņemto neizdevīgo kredītu. Lietas būtībā gan neviens neiedziļinājās. Bet, kad aviokompānija, kuras prezidents ir Edmunds Krastiņš, saņem sešus miljonus latu no valsts budžeta, viss notiek tā, it kā tieši tā tam būtu jānotiek. Analoģiski būs arī ar Ave Lat grupējumu. Ir iespējamas gan nodokļu atlaides, gan tādu lēmumu pieņemšana, kuri ir izdevīgi tikai vienam grupējumam.

– Kā visas šīs lietas var ietekmēt Latvijas virzību uz Eiropas Savienību?

– Diezgan problemātiski. Mēs varam šeit tēlot, ka viss ir kārtībā, politiķi var pieņemt jebkādus lēmumus, jebkādus likumprojektus. Bet, ja mēs domājam, ka par Latvijā notiekošo neviens ārpus mūsu valsts robežām nezina, – tas ir absurds.

Visās Eiropas valdībās ir pietiekami spēcīgi analītiskie dienesti, kuri analizē reālo situāciju mūsu valstī, un tiem ir absolūti skaidrs, kas ir kurš un kas ir pie varas. No šī aspekta raugoties, mūsu virzība uz Eiropas Savienību var būt visai apgrūtinoša.